

А - първата буква от съвременната бълг. азбука. Има два основни варианта - 'главно а' (А, *Ѧ*) и 'малко а' (а, *ѧ*), които съвпадат със съответните им варианти на първата буква от съвременната латиница и са въведени в Русия от Петър I (вж Граждански шрифт). Съответник на А в кирилицата е буквата *АзѢ*, която отначало е имала един вариант (*Ѧ*), а по-късно два (*Ѧ, ѧ*). Съответник на А в глаголицата е *Ѧ*. А е гласна буква. Днес в бълг. правопис тя има три фонемни стойности: *Ā* / - акцентувано а (напр. в мак), /a/ - неакцентувано а (напр. в роза), /*ǣ*/ - акцентувано ъ (напр. в четат).

Б – втората буква от съвременната бълг. азбука. Наричат я "бъ" или "бе". Има два основни печатни и ръкописни варианта: 'главно б' (Б, **Ђ**) и 'малко б' (б, **ѣ**). В съвременния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). На Б съответник в кирилицата е буквата **Б** (Б), а в глаголицата **Щ**. Б е съгласна буква. Днес в бълг. правопис тя има три фонемни стойности: /b/ – звучен преграден билабиал (напр. в баба), /p/ – беззвучен преграден билабиал (напр. в зъб), /b'/ – звучен преграден смекчен билабиал (напр. в бял, бюфет, Бьорнсон).

В – третата буква от съвременната бълг. азбука. Наричат я "въ" или "ве". Основни варианти: един печатен (В) и два ръкописни (*В* – 'главно' и *ѿ* – 'малко'). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). На В съответник в кирилицата е буквата *вѣдѣ* (*Ѣ*), а в глаголицата отначало *Ѡ*, по-късно *Ѡ*. В е съгласна буква. Днес в бълг. правопис тя има три фонемни стойности: *ʋ* / – звучен проходен лабиодентал (напр. в нова), *ʋ̥* / – беззвучен проходен лабиодентал (напр. в нов, в Русия, всеки), *ʋʲ* / – звучен проходен смекчен лабиодентал (напр. в бавя).

Г – четвъртата буква от съвременната бълг. азбука. Наричат я "гъ" или "ге". Основни варианти: един печатен (Г) и два ръкописни (Г – 'главно' и г – 'малко'). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). На Г съответник в кирилицата е буквата **ГЛАГОЛН** (Г), а в глаголицата отначало **Ꙑ**, по-късно **ꙑ**. Г е съгласна буква. Днес в бълг. правопис тя има три фонемни стойности: /g/ – звучен преграден велар (напр. в гара), /k/ – беззвучен преграден велар (напр. в рог), /g'/ – звучен преграден палатал (напр. в герой, ги, гьол, гюл, гяури).

Д - петата буква от съвременната бълг. азбука. Наричат я "дъ" или "де". Основни варианти: един печатен (Д) и три ръкописни (Д 'главно', д и д 'малки'). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). На Д съответник в кирилицата е буквата ДОБРО (Д), а в глаголицата отначало ѿв , по-късно ДѢ. Д е съгласна буква. Днес в бълг. правопис тя има три фонемни стойности: /d/ - звучен преграден алвеодентал (напр. в дар), /t/ - беззвучен преграден алвеодентал (напр. в род), /d'/ - звучен преграден смекчен алвеодентал (напр. в дял).

Е – шестата буква от съвременната българска азбука. Има два основни варианта – 'главно е' (Е, *Е*) и 'малко е' (е, *е*), които съвпадат със съответните им варианти на петата буква от съвременната латиница и са въведени в Русия от Петър I (вж Граждански шрифт). На Е съответник в кирилицата е буквата *Е* (Е, *Е*), а в глаголицата отначало *Ѣ*, по-късно *Ѣ*. Е е гласна буква. Днес в бълг. правопис тя има две фонемни стойности: /*é*/ – акцентувано е (напр. в тема), /*e*/ – неакцентувано е (напр. в тела, болен).

Ж – седмата буква от бълг. азбука. Наричат я "жъ" или "же". Основни варианти: един печатен (Ж) и два ръкописни (Ж и ж). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). На Ж съответник в кирилицата е буквата ЖИВЪТЪ (Ж), а в глаголицата отначало ѿѡ, по-късно ѡѡ. Ж е съгласна буква. Днес в бълг. правопис тя има две фонемни стойности: /ж'/ – звучен проходен шипящ палатал (напр. в жакда), /ж'/ – беззвучен проходен шипящ палатал (напр. в ръж, ръжта). Правописно правило забранява след Ж да следват буквите Ъ, Ю, Я.

З – осмата буква от бълг. азбука. Наричат я "зъ" или "зе". Основни варианти: един печатен (З) и два ръкописни (З, з). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). На З съответник в кирилицата е буквата земля (З), а в глаголицата отначало , по-късно . З е съгласна буква. Днес в българския правопис тя има пет фонемни стойности: /z/ – звучен проходен алвеолар (напр. в зъб), /z/ – беззвучен проходен алвеолар (напр. в ориз), /z' / – звучен проходен смекчен алвеолар (напр. в зяна), /z' / – звучен проходен шипящ палатал (напр. в изживя), /z' / ≠ беззвучен проходен шипящ палатал (напр. в безшумен).

И – деветата буква от българската азбука. Основни варианти: един печатен (И) и два ръкописни (И, и). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). Съответник на И в кирилицата е буквата ИЖЕ (И), чието начертание съвпада с начертанието на гръцката инициална буква И (в старогръцки наричана "ЕТА", а в новогръцки "ИТА"). И е гласна буква. Днес в новобълг. правопис тя има две фонемни стойности: /¹/ – акцентувано И (напр. в син), /¹/ – неакцентувано И (напр. в роби). Графическото ударение над И (̇) означава, че "и" е форма за дателен падеж на местоимението "тя". Съответник на И в глаголицата е Ѣ.

И - десетата буква от съвременната бълг. азбука. Наричат я "и с кратка" ("кратка" е дъгичката над И) или, неправилно, "и кратко". Основни варианти: един печатен (И) и два ръкописни (И̇, и̇). Появява се в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). Няма съответници нито в кирилицата, нито в глаголицата. И е съгласна буква.

Днес в бълг. правопис тя има една фонемна стойност - /j/, т.е. налатаен сонор. Правописът допуска употребата ѝ само пред О и след гласни букви (напр. в Йордан, Куйо, край, крайна), а в чужди думи, главно имена, и пред Е (напр. в Йежи, Йедличка).

К - единайсетата буква от съвременната бълг. азбука. Наричат я "кз" или "ке", а в абривиатури като КПСС, ВКП, ДКМС, АПК - "ка". Основни варианти: един печатен (К), в някои шрифтове два (К, *к*) и три ръкописни (*к, k, K*). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). Съответник на К в кирилицата е буквата *КАКО* (К), а в глаголицата *Ѡ*. К е съгласна буква. Днес в българския правопис тя има три фонемни стойности: /*к*/ - беззвучен преграден велар (напр. в как), /*к'*/ - беззвучен преграден палатал (напр. в кир, кяр, кип, къорав, Пенке).

Л - дванайсетата буква от съвременната бълг. азбука. Наричат я "лъ" или "ла", а в абривизтури като ВЛКСМ и "ед". Основни варианти: един печатен (Л) и два ръкописни (л, Л). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). Съответник на Л в кирилицата е буквата ЛЮДЬКЕ (Л), а в глаголицата ѿ или ѿв. Л е съгласна буква. Днес в българския правопис тя има три фонемни стойности: /л/ - билатерален алвеоларен сонор (напр. в лава, бал), /l/ - билатерален алвеолно-палатален сонор (напр. в левове, лист), /l'/ - унилатерален палатален сонор (напр. в ляво, полус, Кольо).

М – тринайсетата буква от съвременната бълг. азбука. Наричат я "мъ" или "ме", а в абривиатури като ВЛКСМ – "ем". Основни варианти: един печатен (М) и два ръкописни (m, M). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). Съответник на М в кирилицата е буквата МЪСНУТЪ (М), а в глаголицата . М е съгласна буква. Днес в българския правопис тя има едни фонемни стойности: /m/ – билабиален преграден носов сонор (напр. в мама), /m̥/ – лабодентален проходен носов сонор (напр. в съмба), /mʲ/ – билабиален преграден мек носов сонор (напр. в бамя, кимюр, гемьо).

Н – четринайсетата буква от съвременната българска азбука. Наричат я "нъ" или "не", а в абривиатури като КНР – "ен". Основни варианти: един печетен (Н) и два ръкописни (н, Н). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). Съответник на Н в кирилицата е буквата *нашь* (N), а в глаголицата Р. Н е съгласна буква. Днес в българския правопис тя има четири фонемни стойности: /n/ – алвеолен преграден носов сонор (напр. в нас), /ŋ/ – алвеолен проходен носов сонор (напр. в онзи), /ɲ/ – веларен преграден носов сонор (напр. в баниа, Конго), ^{/n/}палатален преграден носов сонор (напр. в няма, Боньо).

О – петнайсетата буква от съвременната българска азбука. Наричат я "о". Основни варианти: един печатен (о) и два ръкописни (,). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). Съответник на о в кирилицата е буквата (), чието начертание съвпада с начертанието на гръцката буква "о микрон", а в глаголицата . О е гласна буква. Днес в новобългарския правопис тя има две фонемни стойности: /о/ – акцентувано о (напр. в роб), /о/ – неакцентувано о (например в робува).

П - шестнайсетата буква от съвременната българска азбука. Наричат я "пъ" или "пе", в абривиатури - само "пе". Основни варианти: един печатен (П) и два ръкописни (,). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). Съответник на п в кирилицата е буквата , наричана , в глаголицата , а в гръцката азбука буквата "пи" (,). П е съгласна буква. Днес в българския правопис тя има три фонемни стойности: /п/ - беззвучен преграден билабиал (напр. в пак), /б/ - звучен преграден билабиал (напр. в пак добре), беззвучен преграден мек билабиал (напр. в снат).

Р – седемнайсетата буква от съвременната българска азбука. Наричат я "ръ" или "ре", а с абривиатури като СССР – "ер". Основни варианти: два печатни (,) и два ръкописни (,). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). Съответник на р в кирилицата е буквата (), в глаголицата а в гръцката азбука буквата, наричана "ро" (). Р е съгласна буква. Днес в българския правопис тя има една фонемна стойност – алвеолен (предносезичен) вибрант (напр. в рак).

С - осемнайсетата буква от съвременната българска азбука. Наричат я "съ" или "се", а в абривиатури като СССР - "ес". Основни варианти: един печатен (С) и два ръкописни (,). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I.) (вж Граждански шрифт). Съответник на с в кирилицата е буквата (), в глаголицата , а в гръцката азбука буквата, наричана "сигма", която по-късно на гръцка почва е придобила друг вид (, ,). С е съгласна буква. Днес в българския правопис тя има три фонемни стойности: /с/ - беззвучен проходен алвеолар (напр. в сол), / / - звучен проходен алвеолар (напр. в сграда), / / - беззвучен проходен смекчен алвеолар (напр. в сляра), беззвучен проходен шипящ палатал (напр. в счупих), / / - звучен проходен шипящ палатал (напр. в с жалба).

Т - деветнайсетата буква от съвременната българска азбука. Наричат я "тъ" или "те", в абривиатури само "те". Основни варианти: един печатен (Т) и три ръкописни ('главно', и 'малки'). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I. (вж Граждански шрифт). На Т съответни в кирилицата е буквата (), в гбл-голицата , а в гръцката азбука буквата "тау". Т е съгласна буква. Днес в българския правопис тя има три фонемни стойности: / / - беззвучен преграден алвеодентал (напр. в тор), / / - звучен преграден алвеодентал (напр. в отбор), / / - беззвучен преграден смекчен алвеодентал (напр. в тяло).

У - двайсетата буква от съвременната българска азбука. Наричат я "у".
Основни варианти: един печатен (У) и два ръкописни (,). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I. (вж Граждански шрифт). Съответник на У в кирилицата е двубуквеното съчетание , чиято втора буква починали да пишат над първата, та се получила една буква, наричана . В глаголицата съответник на У е . У е гласна буква. Днес в новобългарския правопис тя има две фонемни стойности: / / - акцентувано у (напр. в ум), / / - неакцентувано у (напр. в долу).

Ф – двадесет и първата буква от съвременната българска азбука. Наричат я "фъ" или "фе", а в абривиатури като РСФСР и "еф". Основни варианти: два печатни (ф, Ф) и два ръкописни (,). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). На Ф съответник в кирилицата е буквата , наричана или а в глаголицата . В гръцката азбука съответник на Ф е буквата "фи" (,). Ф е съгласна буква. Днес в българския правопис тя има три фонемни стойности: / / – беззвучен проходен лабиодентал (напр. в факти), / / – звучен проходен лабиодентал (напр. в блъф беше това), / / – беззвучен проходен смекчен лабиодентал (напр. в труфа).

X – двадесет и втората буква от съвременната българска азбука. Наричат я "хъ" или "хе", а в абривиатури като ВДНХ и "ха". Основни варианти: един печатен (X) и два ръкописни (,). В днешния си вид се появява в Русия през времето на Петър I (вж Граждански шрифт). На X съответник в кирилицата е буквата , наричана , а в глаголицата . Съответник в гръцката азбука – "хи" (,). X е съгласна буква. Днес в българския правопис тя има три фонемни стойности: / / – беззвучен проходен велар (напр. в хоро), / / – звучен проходен велар (напр. в видях го), / / – беззвучен проходен палатал (напр. в химия, хем, Христън).

Ц - двадесет и третата буква от съвременната българска азбука. Наричат я "цъ" или "це", в абривиатури само "це". Основни варианти: един печатен (Ц) и два ръкописни (,). В днешния си вид се появява в Русия през времето на Петър I (вж Граждански шрифт). На Ц съответник в кирилицата е буквата, наричана (), а в глаголицата . Ц е съгласна буква. Днес в българския правопис тя има три фонемни стойности: ʦ / - беззвучен преградно-проходен алвеодентал (напр. в цар), ʦ̣ / - звучен преградно-проходен алвеодентал (напр. в Шпидберген), ʦ̥ / - беззвучен преградно-проходен смекчен алвеодентал (напр. в цял).

Ч – два̀сет и четвъртата буква от съвременната българска азбука. Наричат я "чъ" или "че", в абрeвнатури само "че". Основни варианти: един печатен (Ч) и два ръкописни (,). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). На Ч съответник в кирилицата е буквата ; наричана или , а в глаголицата . Ч е съгласна буква. Днес в българския правопис тя има две фoнeмни стойности: / / – беззвучен преграднo-проходен шипящ препалатал (напр. в чул), / / – звучен преграднo-проходен шипящ препалатал (напр. в брѣшѣбѣдѣ). Правописно правило забранява след Ш да следват буквите В, Ю, Я.

Ш - двадесет и петата буква от съвременната българска азбука. Наричат я "шъ" или "ше", в абривиатури само "ше" (рядко "ша"). Основни варианти: един печатен (Ш) и два ръкописни (,). На Ш съответник в кирилицата е буквата , наричана , а в глаголицата също . Ш е съгласна буква. Днес в българския правопис тя има две фонемни стойности: / / - беззвучен проходен шипящ непалатал (напр. в шум), / / - звучен проходен шипящ палатал (напр. в молиш го). Правописно правило забранява след Ш да следват буквите Ъ, Ю, Я.

Щ – двайсет и шестата буква от съвременната българска азбука. Наричат я "щъ" или "щє". Основни варианти: един печатен (Щ) и два ръкописни (,). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). На Щ съответник в кирилицата е буквата , наричана , а в глаголицата или . Щ е съгласна буква – единствената, която означава съчетание от две фонemi: / съгласни фонemi. Тя има две фонемни стойности: / / – беззвучен проходен шипящ палатал, следван от беззвучен преграден алвеодентал (напр. в щом); / / – беззвучен проходен шипящ палатал, следван от беззвучен преграден смекчен алвеодентал (напр. в щях).

Ъ – двадесет и седмата буква от съвременната българска азбука. Наричат я "ъ" или "ер голям". Основни варианти: един печатен (Ъ) и един ръкописен (). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). Съответник на ъ в кирилицата е буквата , наричана също , а в глаголицата . Днес Ъ е гласна буква и има две фонемни стойности: / / – акцентувано ъ (например в сън, пътица), / / – неакцентувано ъ (напр. в сънят, пътека). До 1945 г. буквата ъ най-често се е появявала в края на думите след съгласни, където не се е произнасяла, т.е. имала е нулева фонемна стойност (напр. пишело се е вънъ, а се е произнасяло вни). До 1945 г. буквата ъ се е наричала само "ер голям". С названието "ъ" се е назовавала друга буква , наричана още "ъ широко", "голям юс" или "голяма носовка" (вж Юсове).

Ь – дзайсет и осмата буква от съвременната българска азбука. Наричат я "ер малък". Основни варианти: един печатен (Ь) и един ръкописен (Ѣ). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). Съответник на Ъ в кирилицата е Ѣ, наричан Ѣ, а в глаголицата Ѣ. Днес Ъ се използва само след съгласна буква (освен К, Ч, Ш) пред О, за да подсказва, че съгласната буква трябва да се прочете смекчено (срв напр. гол и гъол). Преди 1945 г. буквата Ѣ се е появявала в края на думите след съгласни, където не се е произнасяла, т.е. имала е нулева фонемна стойност (напр. пишело се е царь, а се е произнасяло цар). Преди 1945 г. "пълни членни форми" буквата Ѣ е стояла на мястото на днешната буква я и се е произнасяла като акцентувано или неакцентувано Ѣ, предхождано от мека съгласна фонема (напр. царьѢ, деньѢ са се произнасяли, както и днешните им съответници царят, денят).

Ю – двадесет и деветата буква от съвременната българска азбука. Наричат я "ю". Основни варианти: един печатен (Ю) и два ръкописни (,). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I. (вж Граждански шрифт). Съответник на ю в кирилицата е буквата , наричана също , а в глаголицата . В новобългарския правопис буквата ю има четири фонемни стойности: в началото на думата или след гласна буква буквата ю означава или / / – палатален сонор, следван от акцентувано у, или / / – палатален сонор, следван от неакцентувано у (напр. в юг, въюва и съответно в юник, съюзени); след съгласна буква буквата ю означава или / /, т.е. изисква смекчено четене на предходната съгласна, следвано от акцентувано или неакцентувано у (напр. в люлка и съответно в любов).

Я — трийсетата, последна буква на съвременната българска азбука. Основни варианти: един печатен (Я) и един ръкописен (). В днешния си вид се появява в Русия по времето на Петър I (вж Граждански шрифт). Буквата я е резултат от графическа еволюция на буквата (вж Юсове) от кирилицата. Съответник на я в глаголицата е буквата , която се смята разновидност на буквата, наричана "ят" (вж Ят). В новобългарския правопис днес буквата я има шест фонемни стойности: след гласна буква в окончанието на някои глаголни форми за I л.ед. и 3 л.мн. сег.вр. / /, т.е. палатален сонор, следван от акцентувано ъ (напр. в строя, строят); във всички останали случаи след гласна буква или в началото на думата / /, т.е. палатален сонор, следван от акцентувано а, или / /, т.е. палатален сонор, следван от неакцентувано а (напр. в яма, коя, съответно в ятак, моя, чуят); след съгласна буква в окончанието на някои глаголни форми за I л.ед. и 3 л.мн. сег.вр. и в членните форми на съществителните ден и сън / /, т.е. смекчено четене на предходната съгласна буква, следвано от акцентувано ъ (напр. в кося, косят, деня, денят, съня, сънят); във всички останали случаи след съгласна буква / /, т.е. смекчено четене на предходната съгласна буква, следвано от акцентувано а, или / /, т.е. смекчено четене на предходната съгласна буква, следвано от неакцентувано а (напр. в бял, съответно в царят, ходя, ходят).